

Täysistunto

Keskiviikko 15.6.2016 klo 13.59—21.01

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 32/2016 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 7/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

17.42 **Kari Tolvanen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia ja eräitä muita siihen liittyviä lakeja.

Valiokunnan mietinnön mukaan hallituksen esityksen pääasiallisena tavoitteena on eri tavoin tehostaa kansainvälistä suojelua koskevien asioiden käsittelyä ja hillitä käsittelyaikojen pidentymistä. Tavoitteen toteuttamiseksi ehdotetaan muun muassa valitusaikojen lyhentämistä, valitusasioiden säätämistä kiireelliseksi, tuomioistuinten kokoonpanosäännösten joustavuuden lisäämistä sekä asiakirjaliikenteen nopeuttamista. Hallituksen esityksen taustalla on kansainvälistä suojelua koskevien asioiden erittäin merkittävä kasvu. Kansainvälistä suojelua hakevien määrän arvioidaan olevan korkea myös vuonna 2016. Lisäksi useiden kansainvälistä suojelua Suomesta saaneiden henkilöiden oletetaan hakevan oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Hallituksen esityksessä arvioidaan, ettei kyse ole pelkästään hetkellisestä muutoksesta aikaisempaan.

Asiamäärien huomattavan kasvun vuoksi työtilanne kansainvälisen suojelun antamista koskevia valitusasioita käsittelevässä Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa on poikkeuksellinen. Kyseisten tuomioistuinten samoin kuin julkisen oikeusavun voimavaroja on merkittävästi lisätty ja työskentelytapoja on kehitetty ja tehostettu. Niiden lisäksi on kuitenkin tarpeen tehdä lainsäädäntömuutoksia asioiden joutuisan käsittelyn turvaamiseksi.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen valossa lakivaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin:

Ensinnäkin käsitellään valitusaikojen lyhentämistä. Kansainvälistä suojelua koskevaan Maahanmuuttoviraston päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden asiasta antamaan päätökseen saa vuorostaan hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus antaa valituslu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

van. Nyt ehdotetaan, että valitusaika hallinto-oikeudelle tehtävään valitukseen on turvapaikkamenettelyssä ratkaistavissa kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa 21 päivää ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle 14 päivää päätöksen tiedoksisaannista. Lisäksi ehdotetaan, että tällaiset valitukset on käsiteltävä kiireellisinä.

Lakivaliokunta toteaa, että kansainvälistä suojelua koskevien asioiden käsittely muodostuu eri vaiheista ja valitusaika on yksi osa tästä kokonaisuudesta. Turvapaikkahakemuksen käsittely- ja päätöksentekomenettelyyn Maahanmuuttovirastossa kuluu noin 9 kuukautta. Varsinaisissa kansainvälistä suojelua koskevissa valitusasioissa keskimääräinen käsittelyaika Helsingin hallinto-oikeudessa on puolestaan 5 kuukautta nykyisin. Myös korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsittelyaika on nykyisin noin 5 kuukautta. Ottaen huomioon, että kummassakin tuomioistuimessa noudatetaan lisäksi 30 päivän valitusaikaa, asian tuomioistuinkäsittely voi näin ollen viedä yhteensä yli vuoden. Lakivaliokunta katsoo, että tämä on varsin pitkä aika. Ottaen huomioon turvapaikka-asioiden huomattavan kasvun riskinä on, että ilman lisätoimenpiteitä asioiden käsittelyajat tuomioistuimessa vielä tästä pitenevät. Tämä olisi ongelmallista hakijoiden oikeusturvan kannalta.

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä tietoa esitykseen sisältyvien ehdotusten vaikutuksista tuomioistuinkäsittelyn ja koko prosessin tehostumiseen. Oikeusministeriön mukaan tarkkaa arviota tehostumisesta ei ole mahdollista tehdä, mutta eri ehdotusten arvioidaan yhdessä muun muassa käytännön järjestelyjen kanssa tehostavan tuottavuutta noin 20 prosentilla. Lisäksi arvioidaan, että muutoksenhakumenettelyyn Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa kuluva aika ehdotusten myötä lyhenee reilusta vuodesta 10 kuukauteen.

Lakivaliokunta katsoo, että esityksen taustalla oleva laaja maahanmuutto ja sen aiheuttama poikkeuksellinen työtilanne viranomaisissa edellyttävät lainsäädäntömuutostoenpiteitä, jotta kansainvälistä suojelua koskevat asiat voidaan käsitellä joutuisasti ja sujuvasti. Asian joutuista käsittely kuuluu oikeusturvan takeisiin.

Edellä olevan perusteella ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta puoltaa valitusajkojen lyhentämistä esitetyllä tavalla.

Kansainvälistä suojelua koskevien valitusasioiden käsittely on nykyisin keskitetty Helsingin hallinto-oikeuteen. Oikeusministeriön asettama työryhmä ehdottaa vastikään valmistuneessa mietinnössään, että kyseisten asioiden käsittely tulisi hajauttaa Helsingin hallinto-oikeuden lisäksi kahteen tai kolmeen muuhun hallinto-oikeuteen. Asioiden käsittelyn hajauttaminen voi valiokunnan näkemyksen mukaan helpottaa nykyistä poikkeuksellista tilannetta Helsingin hallinto-oikeudessa, minkä vuoksi valiokunta kiirehtii tämän asian jatkovalmistelua.

Sitten käsitellään kansainvälistä suojelua hakevien oikeusavun rajaamista. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislain 9 §:n 2 momenttia siten, että oikeusapuun kuuluu avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa vain, jos se on erityisistä painavista syistä tarpeen. Samalla momentista poistetaan erityissäännös, jonka mukaan hallintoasiaa käsiteltäessä ulkomaalaiselle määrättyä avustajana voi toimia myös muu lakimieskoulutuksen saanut henkilö kuin julkinen avustaja.

Avustajien kelpoisuusvaatimusten täsmentämisellä ja avustajan läsnäolon rajaamisella turvapaikkapuhuttelussa vain aidosti tarpeellisiin tilanteisiin tavoitellaan ensisijaisesti koko prosessin selkeyttä ja sujuvuutta, ei niinkään kustannussäästöjä. Saadun selvityksen mukaan alalla on myös toimijoita, jotka eivät kuulu valvonnan piiriin eivätkä noudata yhteisiä lakimieseettisiä periaatteita tai hyvää asianajotapaa. Ehdotetulla muutoksella puutu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

taan muun muassa tästä johtuviin lieveilmiöihin. Hyvää asianajotapaa noudattavat avustajat menevät esimerkiksi puhutteluun mukaan nykyisinkin pääosin vain silloin, kun siihen on hakijan tilanteesta johtuvia painavia syitä. Lakivaliokunta pitää ehdotettuja muutoksia lähtökohtaisesti perusteltuina.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että jo aikaisemmin hyväksytyn oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä koskevan lainsäädäntöuudistuksen myötä mahdollisuudet oikeusavun toteuttamiseen ostopalveluin laajenevat. Uudistuksen tarkoitus on ollut erityisesti riittävien ja asianmukaisten oikeusapupalveluiden tarjoamisen mahdollistaminen kansainvälisen suojelun hakijoille.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa arvioinut ehdotettua ulkomaalaislain 9 §:n 2 momentin säännöstä ja oikeusavun rajaamista turvapaikkapuhuttelussa vain erityisen painaviin syihin. Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan muun muassa, että Suomessa ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan oikeusapu tulee saada kattavasti myös turvapaikkapuhuttelussa. Sen vuoksi lakivaliokunta ehdottaa tuohon mainittuun pykälään muutosta. Perustuslakivaliokunnan tavoin lakivaliokunta painottaa, että turvapaikanhakijan ikä on määriteltävä asianmukaisesti hallintomenettelyssä.

Sitten vielä lyhyesti säilöön ottamista koskevan asian käsittely uudelleen käräjäoikeudessa. Ulkomaalaislain 121 §:n mukaan ulkomaalainen voidaan tietyin edellytyksin ottaa turvaamistoimena säilöön. Tällaisia ovat muun muassa henkilöllisyyden selvittäminen, ammattimaisen rikollisen maasta poistaminen taikka kielteisen turvapaikkapäätöksen tai muun kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneen maasta poistaminen. Päätöksen asiasta tekee poliisissa pidättämiseen oikeutettu virkamies, ja asia saatetaan käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Asia on otettava uudelleen tutkittavaksi aina viimeistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla käräjäoikeus on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä asianomaisessa sijoituspaikassa.

Nyt hallituksen esityksessä ehdotetaan, että säilöön ottamisen uudelleenkäsittely tapahtuu jatkossa säilöön otetun pyynnöstä. Asia on käsiteltävä viimeistään neljän vuorokauden kuluessa pyynnön esittämisestä. Lakivaliokunta pitää tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna, että sekä säilöön ottamista koskevan asian että vangitsemisasian uudelleenkäsittelyssä noudatetaan samaa menettelyä. Valiokunta pitää ehdotusta myös tarpeellisena, koska säilöönoton uudelleenkäsittelyt aiheuttavat käräjäoikeuksille runsaasti työtä. Muutos mahdollistaa siten käräjäoikeuksien voimavarojen kohdentamisen nykyistä tarkoituksenmukaisemmin. Niin ikään voidaan arvioida, että muutoksella on myönteistä vaikutusta myös ulkomaalaisille säilöön otetuille, sillä pakolliset kahden viikon välein pidettävät käsittelyt ovat saadun selvityksen mukaan aiheuttaneet turhautumista myös heidän keskuudessaan.

Arvoisa herra puhemies! Tässä olivat pääkohdat tästä lakivaliokunnan laajahkosta mietinnöstä. Tämä mietintö ei ollut yksimielinen, ja siitä varmaan kuulemme kohta lisää.

17.53 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvanen kävi varsin laajasti tämän läpi, ja näitä asioita on nyt eduskunnassa käsitelty poikkeuksellisen paljon, ja tietysti tilannekin on poikkeuksellinen.

Turvapaikanhakijamäärät ovat suuria, ja tässä esityksessä varsin perustellusti nyt tuodaan sellaisia toimia, että käsittely nopeutuisi. Se on varmasti inhimillistä myös näiden hakijoiden kannalta, että ajat eivät olisi niin pitkiä kuin ne ovat tähän asti olleet. Eli ensin on tuon luvan käsittely, ja sitten epävarmuus jatkuu vielä hyvin pitkään näiden valitusten käsittelyjen aikana. On perusteltua, että ratkaisut saadaan nopeammin ja ihmiset pääsevät

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

näin elämässä eteenpäin. Eli kyse on valitusajoista, valituslupakysymyksistä, ja on myös tämä esitys, missä edelleen tuodaan muutoksia tähän kokoonpanoon, jossa kahdella jäsenellä voitaisiin enempi näitä asioita käsitellä. Esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi myös sääntelyä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukokoonpanosta, ja nämä ovat varsin perusteltuja tällaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa. Minun mielestäni on inhimillistä, että nämä ratkaisut saadaan tehtyä nopeammin myös itse hakijoidenkin näkökulmasta.

17.54 Emma Kari vihr: Arvoisa puhemies! Meillä on nyt käsittelyssä esitys, joka on osa sitä politiikkaa, jossa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia heikennetään. Turvapaikanhakijoiden oikeutta oikeusapuun rajataan ilman, että mitään todellista selvitystä tämän asian ihmisoikeusvaikutuksista on tehty. Tätä ei ole selvitetty, koska tätä ei haluta selvittää. (Ben Zyskowiezin välihuuto) Alun perin hallitus esitti oikeusavun rajaamista jopa yksin sotaa paenneilta lapsilta. Lasten erityisen haavoittuvaa asemaa ei alun perin huomioitu esityksessä mitenkään. Kun lasten aseman heikentyminen todettiin täysin perustuslain ja lasten oikeuksien vastaiseksi, hallituspuolueet joutuivat onneksi siinä asiassa perääntymään — ja se on sitten oikeastaan niitä ainoita hyviä asioita, joita tässä esityksessä on. Hallituksen toimesta luodaan nyt suomalaiselle yhteiskunnalle täysin vierasta, eriarvoistavaa oikeusjärjestelmää.

Arvoisa puhemies! Hallitus väittää, että tämän esityksen tavoitteena on nopeuttaa valitusten käsittelyä. Tämä on hyvä tavoite, ja tämän me kaikki jaamme. Kuitenkin asiantuntijakuulemisissa meille kävi hyvin selväksi, että näin ei tule käymään. Helsingin hallinto-oikeus, joka on varmasti tämän asian paras asiantuntija, totesi, että tämä esitys päinvastoin tulee todennäköisesti pidentämään näitä prosesseja. Kun turvapaikanhakijalla ei ole ratkaisevassa vaiheessa oikeutta oikeusapuun, hallinto-oikeus joutuu yhä useammin kumoamaan aikaisemmin tehtyjä päätöksiä ja palauttamaan niitä uudelleen käsittelyyn. Ja myös se, että valitusaikaa tässä kohtaa lyhennetään, johti Helsingin hallinto-oikeuden mukaan hätäisesti valmisteltuihin valituksiin, mikä ei nopeuta käsittelyitä, vaan se hidastaa niitä. Eli kaikilta näiltä perusteilta, joita tälle annetaan, lähti kyllä asiantuntijakuulemisissa pohja.

Arvoisa puhemies! Kansainvälistä suojelua hakevilla ihmisillä on erityisen suuri oikeusturvan tarve. Monet näistä ihmisistä pakenevat vainoa, väkivaltaa, kidutusta tai jopa varmaa kuolemaa. Nämä ihmiset ovat paenneet jotain sellaista, jota me emme voi koskaan täällä ymmärtääkään. Ja silti turvapaikkapuhutteluun saisi tämän hallituksen esityksen hyväksymisen jälkeen oikeusapua jatkossa vain erityisen painavasta syystä. Hallitus ei kuitenkaan tässä esityksessä missään vaiheessa kerro, miten tai missä vaiheessa tämä syy selvitetään, koska todellisuudessa se jää oikeastaan aika usein selvittämättä.

Arvoisa puhemies! Tätä esitystä on kritisoinut korkein hallinto-oikeus, sitä on kritisoinut oikeuskansleri, sitä ovat kritisoineet Asianajajaliitto, Helsingin hallinto-oikeus, YK:n pakolaisjärjestö, sitä on kritisoinut yhdenvertaisuusvaltuutettu, sitä ovat kritisoineet Amnesty, Pakolaisneuvonta ja niin edelleen ja niin edelleen ja niin edelleen. Asiantuntijakuulemiset olivat aika lailla jäätävää kuultavaa. Mutta kuitenkin ketään näistä ei haluta kuulla.

Meillä on tässä käsittelyssä huonosti valmisteltu esitys, jonka perusteet eivät kyllä kestä kauhean tarkkaa tarkastelua. Tämä esitys ei nopeuta käsittelyä, tämä hidastaa niitä. Tämä esitys heikentää kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten oikeusturvaa, ja se vaarantaa oikeuden toteutumisen. Keskellä historiallista humanitääristä kriisiä, jossa yhä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

useampi ihminen on vaarassa, pakenevien ihmisten oikeusturvaa heikennetään. Ja kun tämä esitys yhdistetään vielä siihen, että sotaa ja vainoa pakenevilta ihmisiltä viedään hallituksen toimesta oikeus perheeseen ja humanitäärinen suojelu lakkautettiin, on meillä koossa kyllä aika häpeällinen paketti, jossa lyödään niitä ihmisiä, jotka ovat kaikista heikoimmilla.

Jos uskoo oikeusvaltioon ja siihen, että ihmiset ovat aidosti yhdenvertaisia, tätä esitystä ei voi kannattaa. Sen takia olen esittänyt näitten esitysten hylkäämistä lakivaliokunnassa, ja tulen tekemään niin myös eduskunnassa.

17.59 Ville Niinistö vihr: Arvoisa puhemies! Siinä pakolaiskriisissä, mitä tällä hetkellä maailmalla koetaan, kärsijöinä ovat ne, jotka joutuvat kokemaan sotaa ja vainoa omissa kotimaissaan. Pakolaiskriisissä mitataan myös se, miten sivistysvaltio ja oikeusvaltio auttaa niitä ihmisiä, jotka täältä meiltä turvaa hakevat. Siitä näkökulmasta se reaktio, miten hallitus on päättänyt toimia tässä yhteydessä, ei ole kyllä kunniaksi Suomelle eikä meidän sivistysvaltio- ja oikeusvaltioperinteelle.

Tämä lakiesitys on osa kokonaisuutta, jossa hallitus varsin yksipuolisesti kiristää turvapaikanhakijoiden oikeuksia arvioimatta edes sitä, ovatko nämä oikeusvaltion toimien kannalta tehokkaita vai tuleeko niistä pikemminkin oikeusvaltion kannalta myös prosessiin hidasteita. Se taustalla oleva ajattelutapa tuntuu vain olevan se, että kiusataan prosessissa olevien ihmisten asemaa, jolloin annetaan mielikuva joillekin äänestäjäryhmille, että nyt on tehty jotain. Se ei ole oikeusvaltiolle kunniaksi, ja toivon, että hallituspuolueet tuijottavat itseään peilistä tarkkaan, että miksi ovat tähän päättäneet mennä mukaan. Tässä vastuu on kaikilla kolmella hallituspuolueella ja myös erityisesti asioita esittelevillä ministereillä, ministeri Lindströmin ja ministeri Orpon tonteillahan näitä esityksiä lähinnä on tehty.

Tämä käsillä oleva esitys oli myös perustuslakivaliokunnan käsittelyssä, jossa meidänkin — siellä jäsenenä itse olen — kuulemat asiantuntijat hyvin yksimielisesti osoittivat esityksen ongelmat. Oikeusistuimet kokevat, että tämä voi itse asiassa vain lisätä valitusten määrää ja heikentää myös valitusten tasoa, kun valitusajan kestoa lyhennetään, ja johtaa prosessin laadun heikkenemiseen ja käsittelyaikojen pitenemiseen.

Sitten kysymys siitä, että oikeusapua turvapaikkapuhuttelussa rajoitetaan — sille ei ole oikeusturvan näkökulmasta perusteita, että tällainen muutos sallitaan, eikä se myöskään tuo prosessin kannalta säästöjä. Perustuslakivaliokunnan kanta oli, että se heikentää oikeusturvaa, ja se, että me heikennämme kaikkein hädänalaisimpien ihmisten oikeusturvaa tässä tilanteessa, on hyvin, hyvin kyseenalaista. Sen lisäksi perustuslakivaliokunta totesi, että on suorastaan perustuslain vastaista se, että lapsilta, jotka ovat kaikkein eniten hädänalaisia eivätkä tässä menettelyssä kykene ja pysty puolustamaan itseään, tämä oikeusapu puhuttelumenettelyssä poistuisi. Näiltä osin valiokunta on tietysti tehnyt ne muutokset, jotka perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, mutta mitään muita perustuslakivaliokunnan hyvin vakavia huomioita ei ole päätöksen muotoilussa otettu huomioon.

Tässä minä jälleen toivon, että asianomainen vastuuvaliokunta ja hallituspuolueet punnitsevat sitä, onko järkevää viedä läpi lakiesitystä, joka ei edes toteuta sitä tavoitetta, mitä se sanoo tavoittelevansa. Lakiesityksen varsinainen julkilausuttu tavoite on siis nopeuttaa prosesseja oikeusturvan siitä vaarantumatta, ja asiantuntijoiden näkemys on se, että oikeusprosessi ei nopeudu vaan voi pikemminkin hidastua ja oikeusturva vaarantuu. Jos tämä on hyvin yksimielinen asiantuntijoiden näkemys, lähes kaikki asiantuntijat ovat tätä mieltä, niin miksi tarttua kiinni tähän esitykseen? No, varmasti hallituspuolueilla on ollut po-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

liittisiä paineita, että halutaan näyttää, että ollaan tiukkoina. Mutta jälleen, miksi ollaan tiukkoina, kun tässä maassa pitäisi puolustaa oikeusvaltiota? Eikö juuri vaikeina aikoina punnita sitä, miten me puolustamme niitä arvoja, jotka ovat meille kaikkein tärkeimpiä? Jos niitten arvojen puolustaminen on myös oikeusvaltion tehokkuuden ja taloudellisenkin tehokkuuden näkökulmasta oikea valinta, niin miksi sitten vain jonkun poliittisten pisteiden keräily ja show'n luomisen takia tehdään muutoksia, jotka heikentävät ihmisten oikeusturvaa? Minusta on hyvin, hyvin vakavasta asiasta kysymys siinä, että tämä lakiesitys menee läpi, ja vetoan, että hallituspuolueiden kansanedustajat vielä tätä asiaa tarkkaan sydämissään punnitsevat.

Sen lisäksi eduskunnassa on tietysti toinen lakiesitys, ja siinä rajoitetaan perheenyhdistämisen oikeutta, ja siinä suuri muutos on se, että myös ne perheet, jotka on perustettu ennen Suomeen tuloa, tulisivat tuloajajen piiriin, ja näin ollen käytännössä tehtäisiin myös perheenyhdistäminen mahdolliseksi pakolaisille.

Ja on sekin kysymys, että yhdistettynä nämä lakiehdotukset edustavat hyvin pakolaisvastaista asenneilmapiiriä. Minä toivon, että hallituspuolueet miettivät tätä kokonaisuutta: onko tämä sellainen Suomi, jonka takana te seisotte, ja miksi te olette heikentämässä meidän oikeusvaltion aivan perimmäisiä periaatteita siitä, että kaikille taataan ihmisarvoinen kohtelu ja mahdollisimman hyvä oikeusturva oikeusprosesseissa. Ja myös meidän kansainväliset velvoitteemme ja kansainväliset sopimukset pitäisi huomioida, kun puhutaan pakolaisten oikeuksista ja lasten oikeuksista, YK:n lasten oikeuksien sopimuksesta — mieluummin perusoikeus myönteisellä tavalla kuin perusoikeuksien kannalta aivan minimaalisella tavalla.

Tämä on asia, mihin haluan tuoda myös perustuslakivaliokunnan jäsenenä näkemykseni esille: Suomessa on valitettavasti kovaa painetta hallituksen esityksien myötä siihen suuntaan, että kun me olemme 2000-luvun alusta saakka, perustuslakiuudistuksen jälkeen, tulkinneet perusoikeusmyönteisesti meidän perustuslakiamme, niin nyt hallitus pyrkii toistuvasti useilla esityksillään menemään siitä yli, missä rima on matalin. Esitysten laatu on usein keskinkertainen, ja sitten kokeillaan niitä rajoja, kuinka paljon ihmisten oikeuksia perustuslain rajojen puitteissa saa rajoittaa. Välillä sitten näitä muutoksia myös joudutaan eduskunnassa sen takia tekemään. Perustuslaki ei ole tarkoitettu jonkinlaiseksi aivan minimaaliseksi rajaksi, joka takaa oikeudet, minkä jälkeen kaikki muut sen päälle menevät oikeudet pyritään sitten ottamaan pois ihmisiltä, vaan sen päälle pitäisi myös huomioida poliittisen vastuun piirissä se, mitä on ihmisarvoinen kohtelu, miten oikeusvaltio toimii parhaimmalla mahdollisella tavalla ja mikä on hyvä maa. Eli hallituspuolueille toivon vielä itsetutkiskelua tämän asian käsittelyssä tässä salissa.

18.06 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on mielestäni hyvä esimerkki sellaisesta mielikuvapolitiikasta, jossa keksitään perustelut tai ehkä esitetään perustelut ja sitten itse asiassa sisältö on jotain aivan muuta. Perustelut, jotka liittyvät asioiden joutuisampaan käsittelyyn turvapaikanhakijoiden prosesseissa, ovat varmasti kaikille mieleisiä, mutta kuten tässä on edustaja Karin ja edustaja Niinistön suusta kuultu ja laki-valiokunnan jäsenenä voin sen sanoa, etkään asiantuntijoista eivät voineet todeta, että tämä käsittelyaika tästä lyhenee. On mielenkiintoista, että halutaan nimenomaan puuttua tuomioistuimen käsittelyaikoihin ja valitusaikoihin sen sijaan, että pohdittaisiin ehkä sitten hallinnon käsittelyaikoja, jotka muodostavat suurimman osan tästä ajasta. Jo nykyisin on mahdollista — tuli monta esimerkkiä siitä — käsitellä nopeammin, myös nykyisen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

lainsäädännön aikana, näitä asioita. Niin kuin tässä valiokunnan puheenjohtaja sanoi, ei edes oikeusministeriö pystynyt osoittamaan, miten tämä toisi joutuisuutta näihin käsittely-aikoihin, he vain arvioivat sen näin.

Toinen merkittävä peruste oli, että on olemassa niin paljon juristeja, jotka niin härskisti käyttävät ihmisiä hyväkseen, että pitää muuttaa lakia. Mielestäni se oli kyllä aika mielenkiintoinen väite, joka tosin ei ehkä nyt sitten niin selvästi näistä papereista tule esille. Mutta tuntuu siltä, että tässä nyt mennään hyvin takakautta asioiden korjaamiseen.

Kansallista suojaa hakevassa asiassa on, kuten on sanottu, kysymys perustavaa laatua olevien perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta, ja väärällä ratkaisulla voi olla tosi kauaskantoiset seuraukset hakijoille. Tämä kansallista suojaa koskeva lainsäädäntö on tietenkin aina monimutkaista, ja voi vain kuvitella, millaiselta se tuntuu hakijasta, joka ei tunne meidän oikeusjärjestelmää, saatikka sitten oikeuskäytäntöä. Hakijoiden joukossa on myös ehkä harvinaisen paljon sellaisia henkilöitä, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa eri syistä, eikä kaikkien haavoittuvaisuutta ole mahdollista tunnistaa jo siinä vaiheessa. Siis se tarkoittaa sitä, että näillä hakijoilla on ihan ilmiselvästi korostunut oikeusturvan tarve. Mielestäni siinäkin mielessä hallituksen esitys on epäsivistyneisyydessään jollain tavalla historiallinen. Kysymyshän nyt ei ole maahanmuuttokriittisen politiikan turvaamisesta, kuten ehkä joku luulee, vaan nimenomaan meidän oikeusvaltion purkamisesta. Ei missään maailman maassa, missä oikeusvaltio on jollain tavalla epäonnistunut, yhdellä päätöksellä ole sitä purettu, vaan se tapahtuu bit by bit, pieni pala kerrallaan, ja tässä on mielestäni selkeästi kysymys siitä, että ei kunnioiteta meidän oikeusvaltion perusasioita.

Oikeusavun säätäminen julkisten oikeusavustajien tehtäväksi ei ole myöskään yhdenmukainen ehdotuksen tavoitteiden kanssa, koska tähän asti oikeusapua ovat antaneet myös yksityiset avustajat ja varsinkin sellaiset, jotka ovat erikoistuneet näihin kysymyksiin. Kiinteiden palkkioiden määrääminen vähentää myös yksityisten avustajien mahdollisuuksia avustaa turvapaikka-asioissa ja myös muissa tuomioistuinvaiheissa, koska ne määritellään hyvän asianajotavan edellyttämään työmäärään nähden kohtuuttoman pieniksi. Ne, jotka varsinaisesti olisivat suurimman hädän edessä, tarvitsevat enemmän apua, ja tällä tavalla oikeusapu kohdistuu ehkä sellaisille, jotka tarvitsevat vähemmän apua.

Esityksessä todetaan, että olosuhteiden ja tosiseikkojen selvittäminen tapahtuu pääosin hallintoviranomaisten turvapaikkapuhuttelussa, mutta oikeusturvan tarve on suurimmillaan ehkä juuri silloin. Tähän nähden oikeusapulain perusteella määrätyn avustajan rajaaaminen pois juuri turvapaikkapuhuttelusta muodostaa mielestäni merkittävän oikeusturvaa riskin. Mikäli näiden turvapaikanhakijoiden oikeutta oikeusapuun kiristetään, on hyvin todennäköistä, että ihmiskaupan uhrin tunnistaminen heikkenee entisestään. Vastaanottokeskusten työntekijöiden ohella asiantuntevat ja kokeneet oikeusavustajat ovat olleet todella merkittävässä roolissa ihmiskauppaan viittaavien indikaattorien havaitsemisessa ja ovat olleet esittämässä ja ohjaamassa uhreja auttamisjärjestelmään.

Määräaikaisten lyhentämiseen on tässä kiinnitetty huomiota moneen kertaan, ja asiantuntijakuulemisissa ei ole vahvistunut käsitys, että esitys lyhentää aikoja, päinvastoin, ja tuomioistuimet ovat olleet erittäin huolestuneita tästä kysymyksestä.

Lasten asema on vielä asia, jota on todellakin vähän hallituksen esityksessä otettu esille, ei juuri lainkaan, ja sekin kyllä kertoo siitä, että tässä ei ole pyritty ottamaan huomioon ihmisten oikeusturvaa riittävästi.

Tulen siksi kannattamaan hylkäysesitystä, jonka edustaja Kari tulee tekemään myöhemmin tässä käsittelyssä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

18.12 **Ville Tavio ps:** Arvoisa rouva puhemies! Kun turvapaikkajärjestelmää luotiin, ei osattu ennakoida nykyistä siirtolaiskriisiä. Ei osattu ennakoida, että turvapaikanhakijat ruuhkauttavat hallinto-oikeusjärjestelmän ja aiheuttavat veronmaksajille mämmuttimaisia kustannuksia muun muassa valtion varoista turvapaikanhakijoille tarjottavina asianajoapukustannuksina. Ei osattu ennakoida, että turvapaikkapäätöksenteko menee niin hitaasti, että laittomasti tulleet siirtolaiset ehtivät elää sosiaaliturvan varassa vuositolkulla, ennen kuin kielteinen päätös saadaan aikaiseksi. (Ville Niinistön välihuuto)

Kansallisia järjestelmiämme täytyy siis muuttaa. Perussuomalaiset ovat ryhtyneet toimiin. Tämä esitys supistaa huomattavasti turvapaikanhakijan oikeutta maksuttomaan oikeusapuun eli valtion varoista maksettavaan asianajoneuvontaan ja -avustukseen. Maksuton asianajoapua tarjoavat oikeusaputoimistot ja yksityiset asianajajat ja lakiasiaintoimistot. Turvapaikanhakijoiden ilmestyminen on ollut monille asianajojen toimijoille oikea jättipotti. Valtio maksaa turvapaikanhakijoita avustaville juristeille yli 60 miljoonaa euroa vuodessa — miettikää, yli 60 miljoonaa euroa. Muutamat vain ulkomaalaisasioihin suuntautuneet lakitoimistot, jotka avustavat turvapaikanhakijoita, ovat yksistään tienanneet valtion kassasta itselleen miljoonia. (Juho Eerola: Ihmiskauppaa! — Eva Biaudet’n välihuuto) Valtion tuhlaamiseen turvapaikanhakijoiden lakineuvontaan on saatava tolkkua, ja tällä esityksellä sitä saadaan. Käsillä oleva uudistus tuo säästöä sekä tehostaa ja nopeuttaa turvapaikka-asoiden käsittelyä. Käsillä on yksi niistä konkreettisista toimenpiteistä, joilla hallitus reagoi siirtolaiskriisiin.

Kansainvälistä suojelua käsiteltäessä annettavaa oikeusapua rajoitetaan nyt siten, että valtion varoista annettavaan oikeusapuun ei enää lähtökohtaisesti kuulu avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa. Myös oikeusavun palkkiomääriä pienennetään huomattavasti. Nämä toimet pienentävät valtion varoista tarjottavia turvapaikanhakijoiden asianajokuluja huomattavasti, eli tästä tulee valtiolle säästöä. Myönnän, että turvapaikanhakijoiden oikeusturvan rajoittaminen ei ollut lakivaliokunnalle oikeudellisesti helppo asia. Oikeusturva eli oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistaminen on todella tärkeä asia. Siihen turvattuihin resursseihin ei voi tehdä ilman päteviä perusteita supistuksia. Tässä asiassa perustelut ovat kuitenkin olemassa ja ne ovat hyväksyttävät. Turvapaikanhakijoiden oikeusavun määrä on noussut kerrassaan kohtuuttomaksi, ja nyt siihen tehdään selvä muutos.

Arvoisa puhemies! Saapuvien siirtolaisten massiivinen määrä on myös ruuhkauttanut viranomaiset ja tehnyt valmiiksi jäykän turvapaikkaprosessin entistä hitaammaksi. Turvapaikkahakemusten käsittelyyn ja päätöksentekoon menee Maahanmuuttovirastossa nykyään noin 9 kuukautta. Kansainvälistä suojelua koskevissa valitusasioissa käsittelyaika Helsingin hallinto-oikeudessa on keskimäärin 5 kuukautta samoin kuin korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Lisäksi noissa tuomioistuimissa on 30 päivän valitus aika, joten yhteensä tuomioistuinkäsittely voi viedä yli vuoden. Näin pitkä käsittelyaika on liikaa sekä myönteisen että kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden kannalta.

Pitkä turvapaikkahakemuksen käsittelyprosessi ei ole kansallisen edun mukainen, koska kielteisen päätöksen saaneet ehtivät olla pitkään Suomessa yhteiskunnan elätettävänä. Suomalainen yhteiskunta ei peri laittomasti maahan tulleilta ulkomaalaisilta heidän saamiaan sosiaaliturkaa takaisin. Voisin vähän vastaavasti vaikka veistellä, että jos Suomen kansalainen saa erehdyksessä liikaa vaikkapa eläkettä tai opintotukea, niin ne peritään kyllä köyhimmältäkin kansalaiselta pois korkojen kera ja siinä voi olla myös petossyyteharjonta lähellä. Pitkä turvapaikkahakemuksen käsittely merkitsee myös, että niiden kielteisen päätöksen saaneiden ulkomaalaisten, joilla ei ole oikeutta oleskella Suomessa, palaut-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

taminen venyy. Toisin sanoen laittomien siirtolaisten oleskeluaika Suomessa venyy kohtuuttoman pitkäksi. En itse tosin ymmärrä sitäkään, miksi Suomeen ylipäänsä saa tulla rajan yli ilman papereita kuka tahansa.

Lainmuutosten myötä kansainvälistä suojelua koskevat asiat käsitellään tuomioistuimissa jatkossa kiireellisinä. Hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen tehtävien kansainvälisen suojelun saamista koskevien valitusten muutoksenhaku-aikaa lyhennetään. Valitus Helsingin hallinto-oikeuteen on tehtävä 21 päivän ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tällä esityksellä saamme säästöä, kun hallinto-oikeuden päätösvaltaista kokoonpanoa muutetaan joustavampaan suuntaan. Muutettujen pykälien myötä hallinto-oikeus on kaikissa ulkomaalaisvalitusasioissa päätösvaltainen kahdenkin jäsenen kokoonpanolla, ellei ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpanon käyttämistä.

18.20 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Täytyy kyllä todeta, että edellisellä puhujalla oli varsin kylmä suhtautuminen ihmisiin. Jotenkin ymmärrän, että hallituspuolueissakin kyllä näitä vaikeita asioita varmasti pitää hoitaa, mutta tuli sellainen vaikutelma, että ihan kuin tämä olisi perussuomalaisista mukavaa, kun ihmisten elämää saadaan vaikeuttaa. Tätä en kyllä ihan ymmärrä ja toivon, että ihan tällainen kieli ei täällä liiemmin vallitse.

Mutta sitten itse tähän hallituksen esitykseen. Varmaan jokainen on tässä salissa sitä mieltä, että itse tavoite on kannatettava, että me näitä käsittelyaikoja prosessin eri vaiheissa pystyisimme nopeuttamaan ja sitä kautta pystyisimme nopeammin tekemään sitten päätöksiä, ja tämä olisi sekä ihan koko yhteiskunnan etu että myös varsinkin näiden turvaa hakevien etu, jotta heidän asiansa tulisi mahdollisimman nopeasti käsiteltyä.

Mutta sitten kun lähdetään katsomaan sitä, lyhentääkö tämä sitä käsittelyaikaa, niin kun muistetaan kuitenkin tämä turvapaikkaprosessi, niin meidän käsittelyajathan koostuvat siitä, että Maahanmuuttoviraston turvapaikkatutkinnassa ja siinä päätöksentekoprosessissa keskimäärin menee 9 kuukautta ja sen jälkeen, jos siitä ihminen valittaa, meillä menee ensin alemmassa oikeusasteessa ehkä noin 5 kuukautta ja sitten korkeimmassa vielä jonkun verran siitä lisää, ja tästä tulee tavallaan se kokonaisuus. Ja kun tätä prosessia nyt pitäisi lyhentää, niin silloin tulee miettiä, lyhentääkö esimerkiksi tätä 9:ää kuukautta, mikä on se pisin aika, se, että me rajaamme valitusajoja, (Eva Biaudet: Juuri näin!) tai lyhentääkö tätä 9:ää kuukautta se, että me poistamme oikeuden avustajalta osallistua siihen itse turvapaikkatutkintaan elikkä siihen puhutteluun, minkä perusteella Maahanmuuttoviraston pitäisi se päätös tehdä. Tämä on ehkä se suurin kysymys ainakin itselläni ja sosialidemokraattisella ryhmällä, mitä hallitus tässä ei ole kyllä pohtinut. Jos oikeasti halutaan tätä prosessia nopeuttaa, niin nyt ollaan kyllä kiinnitetty huomiota aivan väärin asioihin. (Eva Biaudet: Hyvin sanottu!)

Tästä valitusajasta voi hyvin myös todeta sen, että kun mietitään tätä 5:nkin kuukauden käsittelyaikaa oikeusasteessa, sitä, tuoko se, jos valitusajaa muutamia päiviä vähennetään, tässä isossa kuvassa juurikaan vaikutusta, niin — niin kuin Helsingin hallinto-oikeus on todennut — ei tuo, mutta se on periaatteellisesti erittäin iso kysymys, kun me menemme puuttumaan jonkun oikeusturvaan. Tässä toivoisi, että hallituspuolueet todella osaisivat tätä hieman toiselta kantilta nyt vielä harkita.

Varsinkin tämän valitusajan lyhentäminen on hankalaa siinäkin mielessä, niin kuin täällä on jo todettu, että sitten tulee paljon näitä niin kutsuttuja vähän heppoisempia valituksia, mistä hallinto-oikeus sitten joutuu pyytämään täydennystä pidemmän päälle, jolloin se kä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

sittelyaika ei siitä juurikaan pienene, kun hakemuksia ja valituksia täydennetään sitten jälkeenkään.

Toinen, oikeastaan isompi kysymys liittyy silloin myös tähän oikeusavun rajaamiseen. Kun olemme ajatelleet, että nimenomaan hyvän oikeusprosessin näkökulmasta on kaikista keskeisintä, että kuka ikinä valittaakaan sinne oikeusistuimeen, hänellä on parhaat mahdolliset tiedot siinä omassa valituksessaan ja se valitus on tehty sillä tavalla, että oikeuden on helppo myös lähteä sitä käsittelemään. Tähän valitettavasti tarvitaan näitä avustajia. On hyvä muistaa, että nämä turvapaikanhakijat eivät todellakaan osaa esimerkiksi kielellisiä kysymyksiä. Heillä ei ole muita valmiuksia arvioida sitä heidän omaa valitustaan ja sen tekemistä, jolloin he joutuvatkin kääntymään sitten joka tapauksessa ulkopuolisen avun puoleen, ja tämän ulkopuolisen henkilön on todella vaikea lähteä tätä prosessia sitten selvittämään, jos hän ei ole paikalla ollut jo siinä vaiheessa, kun tämä prosessi on alkanut siellä turvapaikkapuhuttelussa. Näin ollen voi hyvin myös todeta, että tältäkin osin tämä kokonaisprosessin aika ei tule pienenevän.

Sitten on monia muita esityksiä, pienempiä esityksiä, mitä näissä lakiesityksissä on myös mukana, joilla tähän yritetään puuttua. Niistä en ajatellut sen enempää sanoa. Totean vain, että ne ovat suurin piirtein varmaan suhteessa siihen, mitä tällä tavoitellaan. Mutta mitä tulee ehkä näihin kahteen keskeisimpään kysymykseen, tähän valitusaikojen lyhentämiseen ja toisaalta sitten tähän oikeusavun rajaamiseen, niin en kyllä usko, että ne tulevat näitä kokonaisaikoja juurikaan vähentämään.

18.25 Suna Kymäläinen sd: Arvoisa rouva puhemies! Suomi on kansainvälisesti tunnettu ihmisoikeuksien edistäjänä ja kehittyneen oikeusturvan maana. Ihmisoikeusperustaisuus on lainsäädäntömme keskeisiä periaatteita. Nämä periaatteet ja lähtökohdat tulee säilyttää. On varmistettava, ettei näissä muuttuvissa olosuhteissa yhdenkään turvapaikanhakijan oikeusturvaa loukata tai heikennetä.

Sosialidemokraatit ja kristilliset jättivät tätä hallituksen esitystä käsitellessään tuolla valiokunnassa omat muutosehdotukset esitykseen. Kiteytetysti: emme voi hyväksyä hallituksen esityksen muotoista esitystä tällaisenaan ja näemme ongelmia valitusaikojen lyhentämisessä, oikeusavun rajaamisessa puhutteluvaiheessa, avustajien kelpoisuusvaatimusten tiukentumisessa sekä säilöönnoton osalta.

Arvoisa puhemies! Hallinto-oikeusprosessin nopeuttaminen kansainvälistä suojelua koskevien asioiden osalta sinällään on kannatettava tavoite. Hallinto-oikeuksiin tehtävien valitusten määräajan lyhentäminen ei kuitenkaan ole tässä kokonaisuutenaan perusteltu keino. Kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa valituksen tekemisen ei voida katsoa lähtökohtaisesti olevan yksinkertaista, vaan kyse on monesti hyvin vaikeista ja monimutkaisista asioista. Erityisesti jos hakijalla ei prosessin aikaisemmissa vaiheissa ole ollut avustajaa, on tälle jäätävä riittävä aika löytää pätevä avustaja ja avustettavalle riittävä aika laatia valitus. Ottaen huomioon muun muassa kieliongelmat ja asiantuntevien avustajien suuren juttumäärän nykyisessä pakolaistilanteessa on nykyistä 30 päivän valitusaikaakin pidettävä varsin tiukkana. Valitusajan lyhentämisestä voisivat erityisesti kärsiä kaikkein heikoimmassa asemassa olevat, kuten alaikäiset. Valitusajan lyhentäminen voisi myös johtaa hätäisesti ja puutteellisesti tehtyjen valitusten osuuden lisääntymiseen, mikä vastaavasti lisäisi viivytyksiä prosessin myöhäisemmissä vaiheissa.

Puhemies! Oikeusavun rajaamisesta puhutteluvaiheessa: Kansainvälistä suojelua hakevat eivät yleensä tunne suomalaista viranomaismenettelyä eivätkä tiedä oikeuksiaan pro-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

sessissa. Osa hakijoista ei ole luku- tai kirjoitustaitoisia. Yhteisen kielen puuttumisesta ja kulttuurieroista syntyvät ongelmat aiheuttavat ilmeisiä väärinymmärryksen mahdollisuuksia. Kotimaassaan viranomaisten vainon kohteeksi joutuneella ja esimerkiksi kidutuksen uhrilla voi olla vaikeuksia toimia yksin suomalaistenkin viranomaisten kanssa. Tällaisissa tilanteissa asiantuntevalla avustajalla on suuri rooli hakijan oikeusturvan toteutumisen varmistajana. Hallituksen esityksessäkin myönnetään, että tämä muutos ei nopeuttaisi hakemusten käsittelyprosessia vaan saattaisi jopa hidastaa sitä. Avustajan puuttuminen puhuteluvaiheessa voi lisätä selvitystarvetta prosessin myöhemmissä vaiheissa. Hakija ei monesti tiedä, mitä kaikkea hänen pitää kuulemisvaiheessa tuoda esille ja mihin asioihin vedota. Ammattitaitoinen avustaja paitsi on hyödyksi avustettavan oikeusturvan kannalta myös edistää prosessin sujuvuutta ja varmistaa, että olennaiset asiat saadaan käytyä läpi turvapaikkapuhuttelussa. Ei ole kenenkään etu, että puhuttelussa jää selvittämättä olennaisia asioita, jotka sitten mahdollisesti nousevat ensimmäisen kerran esiin valitusasteissa.

Hallituksen esityksessä ei tuoda esiin sellaisia taloudellisia tai prosessiekonomisia syitä, jotka olisivat oikeassa suhteessa ehdotetun oikeusavun rajauksen aiheuttamiin oikeusturvariskeihin, oikeudelliseen epävarmuuteen ja riskeihin prosessin sujuvuudelle. Oikeutta oikeusapuun kuulemisvaiheessa ei näin ole perusteltua rajoittaa nykyisestä, ja hallituksen esitys tulisi näiltä osin hylätä.

Arvoisa puhemies! Avustajien kelpoisuuden tarkempi määrittely on sinällään kannatettavaa. On perusteltua, että avustajina voivat toimia vain lakimiehet, jotka ovat ammatillisten valvontajärjestelmien piirissä. Kuitenkin hallituksen esityksessä ehdotetussa muodossa lakimuutos tarkoittaisi myös sitä, että kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelyvaiheen oikeusapu keskitettäisiin oikeusaputoimistoihin. Yksityinen oikeusavustaja voitaisiin määrätä avustajaksi vain valtion oikeusaputoimistoista annetun lain 10 §:ssä säädetyillä erityisillä perusteilla, kuten esimerkiksi siksi, että julkisilla oikeusavustajilla ei ole työmäärän puolesta mahdollisuutta ottaa uusia avustettavia. Muutos poistaisi hakijalta mahdollisuuden valita avustajansa ja johtaisi siihen, että ulkomaalaisasioiden hoitamiseen erikoistuneet avustajat eivät enää pääsääntöisesti voisi avustaa asiakasta hallintoprosessissa. Huomattava määrä ulkomaalaisasioita koskevaa juridista asiantuntemusta voisi jäädä käyttämättä.

Puhemies! Säilöönoton osalta on todettava, että ehdotetun muutoksen ongelmallisuuteen on kiinnitetty huomiota useissa lausunnoissa. Eduskunnan oikeusasiamies on korostanut launnossaan, että säilöön otetun ulkomaalaisen osalta säännöllisellä käsittelyllä pyritään turvaamaan jokaisen oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen sekä se, että kenenkään vapautta ei riistetä mielivaltaisesti. Säännönmukainen vapaudenriiston kontrolli on erityisen tärkeää niille säilössä oleville ulkomaalaisille, jotka ovat kielitaidottomia eivätkä tunne Suomen lain heille tarjoamia oikeuksia. Vapautensa menettäneet ovat aina tietyllä tavalla haavoittuvassa asemassa, ja säilöön otetut ulkomaalaiset, jotka menettävät vapautensa ainoastaan hallinnollisista syistä, tarvitsevat erityisiä oikeusturvatakeita.

Toteutuessaan ehdotettu muutos heikentäisi säilöön otettujen oikeusturvaa. Oikeuskäsittely, joka toteutuisi ainoastaan säilöön otetun pyynnöstä, edellyttäisi säilöön otetulta aktiivisuutta ja tietoa menettelystä ja omista oikeuksistaan. Oikeusasiamiehen säilöönottoyksikköihin tekemien tarkastushavaintojen mukaan säilössä olevat ulkomaalaiset ovat usein tietämättömiä omasta oikeudellisesta tilanteestaan, säilöönoton perusteista tai esimerkiksi siitä, kuinka kauan säilöönotto tulee jatkumaan. Esityksessä ei millään tavalla kerrota, mil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

lä tavoin tiedonsaantioikeus turvattaisiin. Näin ollen esitys tulisi hylätä. Tulemme esittämään sosialidemokraattien ja kristillisdemokraattien pykäläehdotukset käsittelyssä.

Vielä lopuksi haluan sanoa, että on aiheellista, että meillä jokainen tässä talossa oleva kantaa huolta siitä, että Suomen linja ja maine ihmisoikeuksien edistäjänä ja kehittyneenä oikeusturvan maana säilyy.

18.33 Nasima Razmyar sd: Arvoisa rouva puhemies! Suomi on oikeusvaltio. Siitä moni on tänään pitänyt hyviä puheenvuoroja, ja jokainen meistä varmasti niin nahoissaan kuin myös omassa sydämessä arvostaa sitä, että elämme oikeusvaltiossa.

Valitettavasti, kun tätä hallituksen esitystä katsoo, oikeusvaltion periaatteet ovat kaukana ihmisyydestä ja inhimillisyydestä. On varmasti ihan totta, että näiden käsittelyaikojen nopeuttaminen, prosessien alkuvaiheen sujuvoittaminen ja toisaalta viranomaisresurssien lisääminen ovat kaikki kannatettavia asioita, mutta tässä esityksessä valitettavasti mikään näistä ei toteudu. Kun me puhumme turvapaikanhakijoista, niin on muistettava, että me puhumme lähtökohtaisesti ihmisistä, jotka ovat vieraassa kulttuurissa, vieraassa kieliympäristössä, ja jokainen voi miettiä, miltä tuntuisi olla täysin vieraassa ympäristössä ja vielä tietäen, että oma oikeusturva on vaarassa. Varmasti vain sitä kautta pystymme ymmärtämään tällä hetkellä näitä ihmisiä, jotka ovat tässä asemassa.

Kuten ovat edellä useat edustajat jo ilmaisseet, tämä hallituksen esitys valitettavasti ennen kaikkea heikentää ihmisten oikeusturvaa. Lähtökohtaisesti itse näen, että pelkästään kustannussäästöjen hakeminen ei ole riittävän hyvä syy luopua hyvästä hallinnosta ja oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä ja sen turvaamisesta. Tässä on erityisen huolen aiheena ollut avustajien käyttäminen, ja on vaikea ymmärtää, että tässä esityksessä puhutaan siitä, että täytyy olla erityisesti painavat syyt. Joka ikisellä turvapaikanhakijalla, joka tulee Suomeen, on useimmiten painavat syyt hakea turvaa. Miten me löydämme näitä ihmisiä, jotka sitten ovat jotenkin erityisesti erityisasemassa? Tässä esityksessä ollaan puhuttu traumatisoituneista, luku- ja kirjoitustaidottomista ja alaikäisistä. On suuri huoli siitä, miten me pystymme tunnistamaan näitä ihmisiä. Sen sijaan ihmiset, jotka eivät välttämättä tiedä, eivät tunnista omia oikeuksiaan, kuten esimerkiksi juuri kidutuksen alla omassa kotimaassaan olleet ihmiset, hyvinkin traumatisoituneet ihmiset, jotka ovat pitkän matkan kautta Suomeen päätyneet, ihmettelevät monesti ihan sitä sen hetkistä elämäntilannetta ja sitä, mitä heille on tapahtumassa, puhumattakaan esimerkiksi ihmiskaupan uhreista, jotka eivät totisesti tiedä, mikä heidän oikeusturvansa täällä Suomessa tulisi olla.

Täällä myös edustaja Emma Kari puhui hyvin tästä Helsingin hallinto-oikeuden huolenaiheesta, joka on täysin perusteltu. Tätä valitusaikojen lyhentämistä on perusteltu sillä, että ne tosiaankin lyhenevät, mutta esimerkiksi Helsingin hallinto-oikeus on hyvin suorasanaisesti esittänyt huolensa siitä, että tämä tulee ennen kaikkea pitkittymään, tulee entistä monimutkaisemmaksi ja ennen kaikkea, kun tehdään tällaisia hätäisiä valmisteluja, löydetään edestä vielä sitten suurempia ongelmia, jotka sitten päinvastoin pidentävät ja huonontavat tätä valmistelutyötä. On muutenkin hyvin arveluttavaa, onko nopeus sitten se meidän tavoitteemme näissä, kun puhutaan isoista asioista ja tiedetään varsin hyvin, mitkä riskit tällaisessa nopeassa käsittelyssä voi olla ihmisten oikeusturvalle.

Arvoisa rouva puhemies! Olen itse tämän viimeisen kevään ja syksyn aikana kiertänyt paljon näitä vastaanottokeskuksia, ja tällä hetkellä ihmisten huoli on valtava. Kielteisiä päätöksiä tulee roppakaupalla. Ihmiset eivät tiedä, mitä he tekevät näiden päätösten kanssa, ihmiset ovat huolissaan siitä, käsitelläänkö heidän hakemuksiaan yksilökohtaisesti, niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

kuin meidän tietenkin kuuluukin käsitellä, ja jo tällä hetkellä tuntuu, että ei ole lakimiestä, ei ole avustajaa, kaikki löytyy Helsingistä, puhelimella ei saa juurikaan ketään kiinni. Vastanottokeskusten työntekijät ovat täysin työllistettyjä siinä, että yrittävät saada näitä avustajia kiinni ja lakimiehiä kiinni. Eli sen sijaan, että me parantaisimme tätä nykytilannetta ja antaisimme ihmisille sitä oikeata oikeusapua ja oikeusturvaa, mitä turvapaikanhakijat tarvitsevat, päinvastoin tässä valitettavasti hyvin ikävällä tavalla heikennetään sitä entisestään.

Olen samaa mieltä edustaja Räsänen kanssa sikäli, että politiikassa ainakin itse lähdän siitä, että ihmisten asemaa pyritään parantamaan, mutta valitettavasti tuntuu tällä hetkellä siltä, että meillä on täällä eduskunnassakin edustajia ja jopa puolue, joiden lähtökohtainen tavoite on heikentää jonkun ihmisryhmän asemaa, ja se on valitettavaa politiikan tekemistä. Me puhumme ihmisten elämästä, heidän hengestään, tulevaisuudestaan. (Juho Eerola: Mikä puolue ja minkä ihmisryhmän?) — Valitettavasti tässä tapauksessa esitys on koko hallituksen, mutta oman kollegasi puheenvuoro äsken oli hyvin epäinhimillinen. — Kiitos, arvoisa puheenjohtaja.

18.39 Ben Zyskowiec kok: Arvoisa rouva puhemies! Arvoiset kansanedustajat! En ole jäsen sen enempää lakivaliokunnassa kuin perustuslakivaliokunnassakaan tai hallintovaliokunnassa, joka on ymmärtääkseni myös antanut lakivaliokunnalle tästä lausuntonsa, joten käsittelen tätä asiaa lakivaliokunnan mietinnön ja näiden valiokuntien antamien lausuntojen valossa.

Arvoisa puhemies! Täällä on tuotu esiin, että toisin kuin hallitus tavoittelee, tällä ei onnistuta lyhentämään näitä turvapaikkahakemusten käsittelyaikoja. Ja on tietysti totta, että tällä hetkellä se pisin käsittelyaika tässä prosessissa on Maahanmuuttovirastossa, jossa täällä kerrotaan keskimääräisen käsittelyajan olevan noin 9 kuukautta. Hallitushan on pyrkinyt poikkeuksellisen tilanteen edessä tätä käsittelyprosessia nopeuttamaan sillä, että on rekrytoitu ymmärtääkseni satoja uusia työntekijöitä Maahanmuuttovirastoon, jotta nämä käsittelyajat eivät muodostuisi täysin kohtuuttoman pitkiksi. Mutta täällä on sanottu, että nyt tehtävät esitykset eivät kokonaiskäsittelyaikoja lyhennä ja että monet asiantuntijat ovat esimerkiksi lakivaliokunnassa siihen kiinnittäneet huomiota. Näin voi tietysti olla. Joka tapauksessa tässä lakivaliokunnan mietinnössä sivulla 4 arvioidaan, kuten valiokunnan puheenjohtaja esittelypuheenvuorossaan kertoi, että nyt tehtävät muutokset yhdessä eräiden käytännön järjestelyjen kanssa tehostavat tuottavuutta noin 20 prosenttia, ja lisäksi arvioidaan, että käsittelyaika oikeusasteissa, joka nyt on hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa yhteensä noin vuoden, lyhenisi parilla kuukaudella noin 10 kuukauteen. Eli tämä on se selvitys, joka tästä lakivaliokunnan mietinnöstä ilmenee. Käsittelyaikojen lyhentäminen on tietysti meidän kaikkien tavoite, koska se on sekä tämän hakijan että koko yhteiskunnan etu.

Edustaja Kari sanoi, että ei ole tarkasteltu asioita lainkaan ihmisoikeusnäkökulmasta. Tämähän ei pidä paikkaansa. Kun perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausuntonsa, niin se on nimenomaan tarkastellut tätä hallituksen esitystä suhteessa tietysti meidän omaan perustuslakiimme mutta myös suhteessa meitä sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Eli tuossa vaiheessa tämä tarkastelu on tehty, ja sen seurauksena, kuten edustaja Karikin kertoi, hallituksen antamaa esitystä on muutettu alaikäisten lasten kohdalla, koska on katsottu, että hallituksen esitys ei tältä osin ole sopusoinnussa eräiden meitä sitovien kansainvälisten sopimusten kanssa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

En ole ihan varma, ymmärsinkö edustaja Ville Niinistöä oikein, mutta hän mielestäni jotenkin sanoi, että tässä perustuslakitarkastelussa tai kansainvälisten ihmisoikeussopimusten tarkastelussa ei riitä se, että katsotaan, onko asia sopusoinnussa näiden pykälien ja säädösten ja sopimusten kanssa, vaan pitäisi tarkastella myös asian poliittista puolta tai, sanotaan nyt, "oikeudenmukaisuuspuolta". Minun mielestäni tässä on kuitenkin aika selvä työnjako. Eli perustuslakivaliokunnan varsinaisessa säätämisyjärjestysharkinnassa pitää tarkastella lakiesitystä suhteessa perustuslakiin ja tietysti myös suhteessa Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin. Kysymykset siitä, onko lakiesitys hyvä, onko se oikeusturvaa vahvistava, onko se hyvän hallinnon mukainen ja niin edelleen, ovat sellaisia kysymyksiä, joihin perustuslakivaliokunta myös usein ottaa kantaa ja lausuu niistä näkemyksensä, niin kuin tässäkin asiassa, lakivaliokunnalle. Tämä on tietysti perustuslakivaliokunnan kannalta täysin sopivaa ja mahdollista. Mutta sellainen ajattelu, että perustuslakivaliokunnan pitäisi julistaa jokin lakiesitys perustuslakimme vastaiseksi tai vaikkapa Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaiseksi, vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien ei ole tällä kannalla, pelkästään sen takia, että näin estettäisiin sellaista lainsäädäntöä, jota perustuslakivaliokunta tai jotkut sen jäsenet eivät pidä oikeudenmukaisena tai oikeusturvaa parantavana tai riittävän hyvänä muutoin, on tietysti vierasta.

Olin yllättynyt, kun törmäsin tähän ajatteluun parin valtiosääntöoppineen eli professorien Ojanen ja Lavapuro kirjoituksessa Perustuslakiblogissa, jonka varmasti myös edustaja Ville Niinistö on lukenut. Heidän ajatuksensa, jos oikein ymmärsin, kulki niin — kun he moittivat edustaja Niinistöä ja muita siitä, etteivät olleet jättäneet eriävää mielipidettä perustuslakivaliokunnan lausuntoon tästä perheenyhdistämisesityksestä — että koska lakiesitys heidän mielestään on huono ja vie kehitystä huonompaan suuntaan, niin he arvostelivat perustuslakivaliokunnassa opposition edustajia siitä, etteivät siellä jättäneet perustuslakivaliokunnan lausuntoon eriävää mielipidettään. Minä kyllä ajattelen niin, niin kuin luulen, että edustaja Ville Niinistökin ajatteli, kun ei jättänyt eriävää mielipidettä, että tämän eriävän mielipiteen ilmaisemisen paikka ei ole perustuslakivaliokunta, vaan tässä tapauksessa, perheenyhdistämislaissa, hallintovaliokunta, jossa vihreiden edustajat ja muutkin ovat luonnollisesti jättäneet oman vastalauseensa.

Perustuslakivaliokunnan lausunnosta on sanottu täällä, että sitä ei ole riittävästi otettu huomioon, ja on totta, että perustuslakivaliokunta on esittänyt tiettyjä näkökohtia, joita lakivaliokunta ei ole ottanut huomioon. Tämä ei ole mitenkään epätavanomaista: edellä käsiteltiin tupakkalakia, ja siinäkin esimerkiksi parveketupakoinnin osalta perustuslakivaliokunta korostaessaan tupakoitsijan oikeuksia esitti eräitä muutoksia, joita sosiaali- ja terveysvaliokunta ei ottanut huomioon. Mutta kun luin tämän lakivaliokunnan mietinnön ja perustuslakivaliokunnan lausunnon, niin täällä on kyllä mielestäni aika hyvin perustein jätetty ottamatta huomioon eräitä perustuslakivaliokunnan lausunnossa olevia ehdotuksia. Ne on selostettu täällä.

Esimerkiksi täällä sivulla 7 lakivaliokunnan mietinnössä on kyse tästä säilöön otettujen oikeusturvasta, ja tässä lakivaliokunta kirjoittaa näin: "Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta on katsonut, että jos lakivaliokunta päätyy ehdottamaan lain muuttamista hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla, lakiin tulee lisätä säännökset, jotka turvaavat tehokkaat ja toimivat järjestelyt siitä, että säilössä oleva ulkomaalainen saa tehokkaasti tiedon oikeuksistaan ja ymmärtää ne." Tämän jälkeen lakivaliokunta kirjoittaa näin: "Lakivaliokunta toteaa, että säilöön otetun ulkomaalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottamisesta on jo olemassa asianmukaiset ja riittävät säännökset, sillä ulkomaalaisten kohtelusta ja säi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

löönottoyksiköstä annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan säilöön otetulle ulkomaalaiselle on viipymättä tiedotettava hänen säilöönottojärjestelyistään, hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä säilöönottoyksikön järjestyssäännöistä. Nämä tiedot on mahdollisuuksien mukaan annettava kirjallisina asianomaisen henkilön äidinkielellä tai kielellä, jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän." Ja sitten tässä kerrotaan, että tulkki on paikalla ja niin edelleen. Lakivaliokunta myös kirjoittaa: "Valiokunta kiinnittää huomion myös siihen, että säilöön otetulla on saadun selvityksen mukaan käytännössä aina avustaja. Lisäksi käsittelyssä on paikalla tulkki. Avustajalla on merkitystä säilöön otetun oikeusturvan kannalta, sillä avustaja arvioi uusintakäsittelyn tarvetta yhdessä päämiehen kanssa ja avustaa säilöön otettua uusintakäsittelyssä." Eli tällä esimerkillä vain haluan sanoa, että perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt asiaan huomiota ja mielestäni hyvin asianmukaisin perustein lakivaliokunta on perustellut, miksi tätä huomiota ei ole noudatettu.

Ja vastaava esimerkki on täällä se, että kun tässä avustajan saaminen turvapaikkapuhutteluun on "erityisen painavan syyn" takana, niin perustuslakivaliokunta esittää, että "erityinen syy" riittäisi, ja lakivaliokunta eräällä tavalla oikaisee kirjoittamalla: "Oikeusavun myöntämisen edellytyksenä hallintovaiheessa on kansainvälistä suojelua hakevien osalta lähtökohtaisesti siten jo nyt erityisen syyn vaatimus. Edellä todetun vuoksi lakivaliokunta katsoo, että erityisen painavan syyn vaatimusta ei ole perusteltua eikä tarkoituksenmukaisista muuttaa erityisen syyn vaatimukseksi."

Tässä nyt pari esimerkkiä vain siitä, että kyllä mielestäni lakivaliokunta aika huolellisesti on argumentoinut sen, miksi perustuslakivaliokunnan tiettyjä lausuntoja tai tiettyjä näkökohtia ei ole otettu huomioon.

Näistä nuorista on otettu luonnollisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunto, koska perustuslakivaliokunta, kuten totesin, katsoi, että siltä osin esitys on vastoin meitä sitovia kansainvälisiä sopimuksia. Kun näistä nuorista puhutaan, niin ehkä on hyvä kaikkien ymmärtää, etteivät ne nuoret siellä yksin ole puhuttelussa muutenkaan. Hallituksenkin esitys lähti siitä, että käytännössä nuorille tulisi aina avustaja, ja sen lisäksi, mitä kaikki ehkä eivät tiedä, nuorilla on aina mukana myös edustaja siellä puhuttelussa. Eivät nämä lapset tai nuoret ole siellä siis yksin.

Puhemies, lopuksi: Jos joku haluaa todisteita siitä, että meillä on naurettavaa byrokrati-aa, joka turhaan estää sujuvaa hallintoa, niin luenpa täältä lakivaliokunnan mietinnön sivulta 8 seuraavan kappaleen: "Korkeimmalla hallinto-oikeudella ja alueellisilla hallinto-oikeuksilla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ulkomaalaisrekisterissä olevat, käsiteltävänä olevassa ulkomaalaista koskevassa asiassa tarvitsemansa salassa pidettävätkin tiedot." No niin, tämä on tietysti täysin ymmärrettävää ja täysin luonnollista. Sitten sitaatti jatkuu: "Asioiden tuomioistuinkäsittelyä hidastaa kuitenkin se, että tuomioistuimet eivät voi saada tarvitsemiaan tietoja rekisteristä teknisen käyttöyhteyden avulla, koska siitä ei ole säädetty. Koska tuomioistuimia ei ole laissa määritelty ulkomaalaisrekisterin rekisterinpitäjäksi, ne eivät myöskään voi tallettaa tähän rekisteriin tietoja maahanmuuttoasiassa tekemästään päätöksestä. Tämä hankaloittaa ja hidastaa tiedon toimittamista päätöksistä niitä täytäntöönpaneville viranomaisille." Herää vain kysymys: kuinka paljon meillä onkaan hallinnossa ja oikeudenkäytössä tällaista turhaa, asioita hidastavaa ja asioiden sujuvaa käsittelyä estävää byrokrati-aa, joka siis ei vaikuta ihmisten oikeusturvaan eikä heidän oikeuksiinsa, vaan tarpeettomasti vaikeuttaa asioiden sujuvaa ja järkevää käsittelemistä?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

18.50 Ville Niinistö vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän edustaja Zyskowiczia rakentavasta puheenvuorosta. Se, mitä edustaja Zyskowicz toi esille perustuslakivaliokunnan roolista, on aivan oikein, ja olen hänen kanssaan tässä asiassa samaa mieltä. Mutta se, mitä itse halusin tuoda esille, mikä on huolestuttava piirre, minkä myös edustaja Kari toi puheenvuorossaan esille, on se, että tämän hallituskauden aikana on vähän semmoista tunnelmaa, että kaikki ihmisoikeusarviointi ulkoistetaan perustuslakivaliokunnalle. Niin se ei voi mennä. Perustuslakivaliokunta toteaa roolissaan sen, mitä ei ainakaan saa tehdä, mikä on perustuslain ja kansainvälisten velvoitteiden kannalta täysin mahdotonta. Sen lisäksi se antaa hyvin tarkkaan punnittuja suosituksia ja kehotuksia, jotka yleensä on tapana ottaa huomioon.

Mutta tämänkin jälkeen tulee poliittinen vastuu siitä, mikä on oikeusvaltiossa hyvää hallintoa, hyvää toimintaa, ja sitä minä halusin korostaa, että jotenkin tuntuu, että sitä vastuuta nyt ei lakiesitysten antamisessa eduskunnalle anneta, ja se on hallituksen vastuu. Tämä on ollut perustuslakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden toistuva huoli, että lakiesitysten taso näyttää ihmisoikeuksien, esimerkiksi lasten oikeuksien, arviointien osalta ja myös sukupuolivaikutusten arviointien osalta toisissa esityksissä on toistuvasti aika heikkoa. Olisi kaikkien etu eduskunnassa, että siihen kiinnitetään huomiota, koska silloin välttytään siltä, että eduskunta joutuisi niitä muuttamaan, tai voi olla jopa niin, että jos eduskunta päästää ne läpi sellaisenaan, niin on monia asioita, joita ei ole kunnolla arvioitu.

18.52 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Niinistölle haluan sanoa, että huoli hallituksen valmistelemien lakiesitysten tasosta ja valmistelun perusteellisuudesta on varmasti perusteltu, mutta se on ikuinen. Niin kauan kuin minä muistan, ja olen tässä talossa ollut aika pitkään, tämä sama huoli on tuotu esiin.

Muuten olemme kyllä edustaja Niinistön kanssa tällä kertaa samaa mieltä, eli perustuslakivaliokunnalla on oma roolinsa, oikeudellinen harkinta, ovatko ehdotetut esitykset sopusoinnussa meitä sitovien kansainvälisten velvoitteiden ja meidän oman perustuslakimme kanssa. Mutta se, että ne ovat sopusoinnussa, ei tietystikään tarkoita, että esitetyt esitykset kaikkien mielestä ovat esimerkiksi oikeudenmukaisia tai oikeusturvaa parantavia tai muuten hyviä ja perusteltuja. Tämä on poliittinen harkinta, josta vastuu kuuluu tietysti niille kansanedustajille ja puolueille, jotka näitä esityksiä kannattavat.

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Ja sitten puhujalistaan.

18.53 Juho Eerola ps: Arvoisa rouva puhemies! Täytyy jälleen kerran kiittää hallitusta. Tällä esityksellä taas kerran se hivuttaa ulkomaalaislakia tiukempaan suuntaan eli siihen suuntaan, joka perussuomalaisten tavoitteena on ollut jo pitkään. On erinomaisen tärkeää, että Suomesta tehdään entistä vähemmän houkutteleva maa enää uusien turvapaikanhakijoiden tulla ja että entistä harvempi turvapaikanhakija saisi jäädä Suomeen. Se käsittelyn nopeus tai hitaus, mihin täällä on viitattu, on loppujen lopuksi sivuseikka, jos kuitenkin saadaan rajoitettua tätä uusien tulijoitten määrää ja jos entistä harvempi niistä uusista tulijoista jää.

Sitten se, mikä on myöskin erinomaisen hyvä asia, on se, että näitten oikeusavustajien mahdollisuutta osallistua rajataan. Työssäni tuolla turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa aikoinaan huomasin, että nämä avustajat oikein erityisesti koettivat keksiä sellaisia seikkoja, jotka kannattaisi näille viranomaisille kertoa, eli turvapaikanhakijaa ikään

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

kuin käytännössä briiffattiin tätä tutkintaa varten vastaamaan ikään kuin oikein näihin kysymyksiin. Eli näistä asiantuntijoistakin, mitä katsoin, käytännössä suurin osa, ketkä vastustavat, on lähinnä joitain sellaisia, ketkä ovat itse jollain tapaa hyötynneet tästä vanhasta tilanteesta, Lakimiesliitto ja niinpäin pois.

Sitten kun täällä monet ovat huolissaan siitä, että nämä turvapaikanhakijat ovat niin hättää kärsiviä ja näin, ja siitä, miten oikeudet toteutuvat, on pakko muistuttaa kuitenkin, että suurin osa näistä turvapaikanhakijoista, toisin kuin väitetään, ei ole ikään kuin oikeita pakolaisia. Tästä on tullut sosiaalisen siirtolaisuuden väylä, ja usein — käytännössä aina, kun Suomeen tullaan — on tultu ihan turvallisten maiden kautta, jo siitä lähtien, kun Somaliasta 25 vuotta sitten ensimmäiset somalit tulivat: he tulivat Venäjältä, olivat vuosikausia asuneet Venäjällä, mutta sitten kun rahoitus loppui sieltä Venäjältä, oli pakko lähteä tänne suuntaan. (Puhemies koputtaa) Tämä on hyvä muistaa tässä, että näistä nykyisistäkin turvapaikanhakijoista monet ovat... — Siellä naputellaan siihen malliin, että taidan tulla sinne jatkamaan, onkin tätä asiaa. (Puhuja siirtyi puhujakorokkeelle)

Arvoisa rouva puhemies! Tosiaan oli tarkoitus vain lyhyesti puhua, mutta aina tämä aihe, kun kuitenkin 12 vuotta käytännössä työskentelin näitten turvapaikanhakijoiden kanssa, kirjoittaa puhumaan. Eli mitä olen nähnyt ja kokenut, ja kun näitä päätöksiäkin katsotaan, niin suurin osa näistä turvapaikanhakijoista ei ole sillä lailla oikeasti avun tarvitsijoita ja nekin, ketkä ehkä mahdollisesti ovat alun perin olleet, ovat tulleet Suomeen muiden maiden kautta. Heillä olisi ollut mahdollisuus hakea tätä turvapaikkaa siellä ja näinpäin pois.

Tulevaisuudessa olisikin erinomaisen tärkeä juttu, että ihan kansainvälisesti siirryttäisiin sellaiseen järjestelmään, jossa turvapaikkaa voitaisiin hakea vain ja ainoastaan ikään kuin etänä eli esimerkiksi kansainvälisten pakolaisleirien kautta. Sitten jos hakemus hyväksyttäisiin, niin haettaisiin tämä henkilö kiintiöpakolaisten tapaan Suomeen tai siihen maahan, mihin nyt on turvapaikanhakijaksi haettu. Sitten jos tulisi hylky, niin myös nämä valitukset voitaisiin käsitellä etänä, ikään kuin muissakin oikeusprosesseissa, joissa ei aina edellytetä, että se henkilö on siellä paikalla. Nämä spontaanisti rajoille ilmestyvät turvapaikanhakijat kuskattaisiin aina niille kansainvälisen yhteisön ylläpitämille leireille tekemään sitten se hakemus sieltä etänä.

Tämä on minun näkemykseni mukaan ainoa mahdollisuus tulevaisuudessa. Kun aina sanotaan, että nyt on toiseksi pahin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan, niin minun mielestäni tämä on kaikkien aikojen pahin pakolaiskriisi, tämä on huomattavasti suurempi pakolaiskriisi kuin toisen maailmansodan jälkeen. Tätähän on jatkunut siis käytännössä jo 25 vuotta, ja se pahenee, vuosi vuodelta suurenee ja suurenee. Se, mikä toisen maailmansodan jälkeen oli, oli muutamia vuosia kestänyt, ja ne ihmiset käytännössä integroituvat eivätkä tarvitse mitään sosiaalisia tukia, ne työllistyivät ja näin. Tämä vain kasvaa ja kasvaa vuosi vuodelta. Tämä nykyjärjestelmä ei Suomessa eikä koko Euroopassa tule kestäämään. Tämä on kestämaton tilanne, jos tämä vielä kovin pitkään jatkuu. Sen tähden on erinomaisen hyvä juttu, että tätä tilannetta aletaan nyt jotenkin ratkaisemaan.

Sitten edustaja Razmyar mainitsi omassa puheenvuorossaan, että hallituksessa on joku puolue, joka haluaa jotain pahaa jollekin ihmisryhmälle. Ihan nyt haluaisin tarkentaa, että mikäköhän puolue ja mikä on se ihmisryhmä, mille halutaan pahaa, ja mitä se paha mahdollisesti on, mitä halutaan. (Eva Biaudet: Eikö me just kuultu?)

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

18.58 **Kari Tolvanen kok:** Kunnioitettu rouva puhemies! Otan kantaa ihan muutamaan asiaan, mitä tässä on tullut ilmi.

Edustaja Zyskowiec jo kertoi tämän säilöönottokäsittelyn uusintakäsittelystä sen, että sehän perustuu lakiin ja tällaisessa tapauksessa on aina avustaja ja tulkki läsnä, niin että ei tässä kyllä kenenkään oikeusturvaa vahingoiteta. Kyllä tällä säilöönnotetulla on aina oikeus saada asiansa oikeuden käsittelyyn.

Sitten tämä turvapaikkapuhuttelu ja sen oikeusavun rajaaminen. No, itse asiassa tässä nyt vakiinnutetaan vain ja ainoastaan nyt jo käytännössä oleva systeemi. Se on tosiasia, että tässä hallituksen esityksessä olisi jo pitänyt olla se, että yksin tullut alle 18-vuotias on oikeutettu myös turvapaikkapuhuttelussa oikeusapuun.

Mutta nyt ihan käytännön elävästä elämästä: Tilannehan menee siten, että ennen turvapaikkapuhuttelua aina lähtökohtaisesti tämä puhuteltava tapaa ensin tämän avustajansa, siis ennen puhuttelua he käyvät asiat läpi. Jo nykyinen käytäntö menee niin, että hyvää asianajotapaa noudattavat avustajat eivät ole tässä turvapaikkapuhuttelussa läsnä — se on pääsääntö — koska he katsovat, että heillä ei ole siellä mitään tekemistä, he ovat ennen puhuttelua tavanneet tämän asiakkaansa. Ja totta kai jokainen turvapaikkapuhuttelija toimii virkavastuulla. Jos hän huomaa, että tämä henkilö, puhuteltava, on esimerkiksi erittäin haavoittuvassa asemassa, niin hänen on keskeytettävä se puhuttelu, ja sitten sinne hankitaan se avustaja. Kyllä minä luotan näihin virkamiehiin, että he virkavastuulla tekevät tätä työtä.

Ja sitten vielä lyhyesti tämä valitusaikojen lyhentäminen. Eihän se avustaja, joka sitä valitusta lähtee rustaamaan, siinä vaiheessa ilmesty siihen prosessiin mukaan, vaan hän on ollut siellä jo kuukausia aikaisemmin, 10 kuukautta aikaisemmin. Kyllä hän tämän jutun tuntee ja pystyy valituksen tekemään. Ja kyllä tuo oikeusministeri on arvioinut, että 2 kuukaudella me saamme näillä menetelmillä lyhenemään näitä käsittelyaikoja, ja se on ennen kaikkea tämän turvapaikanhakijan etu.

19.01 **Johanna Ojala-Niemelä sd:** Arvoisa rouva puhemies! Prosessien nopeuttaminen on sinänsä kannatettava tavoite, ja tässäkin hallituksen esityksessä oli semmoisia esityksiä, joihin voi yhtyä, muun muassa tämä kokoonpanojen kaventaminen kolmesta kahteen tuomariin ja näin pois päin, mikä minusta vie oikeaan suuntaan. Mutta sitten on kyllä selkeästi nähtävissä, että osa näistä uudistuksista vie päinvastaiseen suuntaan eli prosessit todennäköisesti tulevat pitenemään, ja tämän vuoksi olemme jättäneet tämän vastalauseen.

Tuossa edustaja edellä puhui tästä valitusaikojen lyhentämisestä, ja kyllä minä näen ongelmalliseksi sen, että se nytten lyhennetään 30 päivästä 21 päivään ja korkeimman hallinto-oikeuden osalta aina 14 päivään. Kummalliseksi tämän asian tekee se, että kun tämä on kuukausia kestävä prosessi, niin juuri kaikkein herkimmissä vaiheessa tätä valitusaikaa lyhennetään viikolla, puolellatoista. Eli onko sillä lopputuloksen kannalta merkitystä? Näen, ettei ole. Kyllä tässä ongelmia kohdataan, sillä valituksen tekeminen ei lähtökohtaisesti ole yksinkertaista. Monesti kyse on hyvin vaikeasta ja monimutkaisesta asiasta, ja kun otetaan huomioon kieliongelmat ja asiantuntevien avustajien suuri juttumäärä nykyisessä pakolaistilanteessa, niin on pidettävä jotakuinkin jo tätä 30 päivän valitusaikaa varsin tiukkana. Ja syy siihen, miksi sanon, että tämä johtaa päinvastaiseen suuntaan, on se, että tämä valitusajan lyhentäminen voi myös johtaa hätäisesti ja puutteellisesti tehtyjen valitusten osuuden lisääntymiseen, mikä vastaavasti lisää viivytyksiä prosessin myöhemmissä vaiheissa.

Ja sitten tämän säilöönoton osalta olisin toivonut, että tässä olisi säilynyt tämä vanha käytäntö, että se olisi otettu parin viikon välein tuomioistuimen toimesta esille, eikä niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 69/2016 vp

kuin tässä esityksessä nyt esitetään, eli että tämä asia jää sen säilöönnotetun aktiivisuuden varaan. On kuitenkin kyse melko rajoittavasta toimenpiteestä, kun vapaus on rajoitettuna.

19.03 **Eva Biaudet r:** Arvoisa puhemies! Mielestäni edustaja Eerola aika hyvin todisti sen, mikä itse asiassa on hallituksen esityksen takana ja tavoite: halutaan kiristää maahanmuuttopolitiikkaa, halutaan kiristää pakolaisten tilannetta, antaa heille huonommat olosuhteet, antaa signaali, että me emme ole kovin anteliaita turvapaikanhakijoille. Mielestäni hän sanoi sen kaiken, mitä itse asiassa näyttää olevan tämän takana, koska on ihan ilmeistä, että kuten asiantuntijat ovat arvioineet, ne tavoitteet, joita kirjoitetaan hallituksen esityksessä, eivät tule toteutumaan, päinvastoin, joten itse asiassa tämä tulee maksamaan veronmaksajien rahoja vielä enemmän. Mutta ehkä se on sen väärtti, että saa antaa mielikuvan siitä, että kiristetään pakolaisten ja ihmisten oikeusturvaa.

19.04 **Juho Eerola ps:** Arvoisa puhemies! Ihan oikein muuten, mutta siinä oli kaksi virhettä. Ensinnäkin, en halua puhua pakolaisista, kun heistä suurin osa ei niitä ole vaan tämä on tällaista sosiaalista siirtolaisuutta eli eivät he oikeasti ole sillä lailla pakolaisia, kuten näistä päätöksistäkin nyt huomataan: hyvin harva heistä saa turvapaikkaa. Sitten toisekseen, kyllä nämä kustannukset veronmaksajille tulevat pienemmiksi. Jos ja kun meille näiden kiristysten myötä tulee entistä vähemmän turvapaikanhakijoita tänne, niin silloin nämä kustannukset veronmaksajille jäävät huomattavasti nykyistä pienemmiksi. Tavoitteena pitäisi olla minun mielestäni, jos henkilökohtaisesti saa sanoa, että tulisi suunnilleen saman verran turvapaikanhakijoita kuin Viroon vuosittain.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.